

27858 Gewasbeschermingsmiddelen

Inbreng verslag van een schriftelijk overleg

Op woensdag 20 januari 2016 vond de eerste termijn van het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen plaats. Binnen de vaste commissie voor Economische Zaken hebben de onderstaande fracties de behoefte schriftelijk vragen en opmerkingen voor te leggen aan de staatssecretaris van Economische Zaken over de agenda van het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen. Na de beantwoording kan de tweede termijn van het genoemde algemeen overleg plaatsvinden. Tevens zal het verslag van het schriftelijk overleg voor de voortzetting van dit algemeen overleg worden geagendeerd.

De op 2 februari 2016 toegezonden vragen en opmerkingen zijn met de door de staatssecretaris van Economische zaken bij brief van ... toegezonden antwoorden hieronder afgedrukt.

De voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken
Vermeij

Adjunct-griffier van de vaste commissie voor Economische Zaken
Konings

Inhoudsopgave

- I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties**
 - Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie
 - Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie
 - Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie
 - Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie
 - Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie
 - Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren
- II Antwoord / Reactie van de staatssecretaris**
- III Volledige agenda**
- I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties**

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

Naar aanleiding van de brief van de staatssecretaris van Economische Zaken van 13 januari 2016 (Kamerstuk 27 858 nr. 344), de bijbehorende bijlagen en de eerste termijn van het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen van 20 januari 2016, hebben de leden van de VVD-fractie nog een aantal vragen. Daarnaast staan er nog een aantal vragen uit de eerste termijn open van de leden van de VVD-fractie ten aanzien van het gelijke speelveld binnen de Europese Unie. Deze leden zouden deze vragen graag opnieuw onder de aandacht willen brengen. Tot slot hebben zij nog een aantal andere vragen met betrekking tot gewasbeschermingsmiddelen.

De leden van de VVD-fractie willen de staatssecretaris vragen naar de onderbouwing van zijn stelling dat het middel imidacloprid ernstige effecten heeft op de natuur. Kan de

staatssecretaris aangeven op welke informatie hij zich baseert? Welke onderzoeken en studies liggen aan deze opmerking van de staatssecretaris ten grondslag?

De werkzame stof imidacloprid en de middelen die daarop zijn gebaseerd, zijn in de EU en door het Ctgb beoordeeld. Dat gebeurt op basis van wettelijk vereiste gegevens, onder meer over de effecten op het milieu. Bij deze beoordeling is geconstateerd dat er voor middelen gebaseerd op de werkzame stof imidacloprid risico's zijn voor het terrestrisch milieu (bijen en bestuivers) en voor het aquatisch milieu (waterinsecten bijvoorbeeld watervlooiën, hافتen). Deze risico's zijn geadresseerd met risicoreducerende maatregelen, zoals de waterzuivering voor de glastuinbouw. Daar waar de risico's niet konden worden gemitigeerd zijn toelatingen ingeperkt of verboden (Kamerstukken.....).

Opmerking [5.1.2.e]: Moet aangepast naar dit voorstel, anders klopt de tekst niet (watervlooiën zijn ongevoelig)

Met opmaak: Markeren

In augustus 2015 is de gecontroleerde distributie ingesteld, en in november 2015 is het etiketvoorschrift aangepast. Is de voorgestelde termijn tot maart niet te kort om een substantieel effect van deze twee maatregelen te meten? Wat is de reactie van de staatssecretaris op het feit dat het effect van dergelijke maatregelen pas op zijn vroegst na één volledig teeltseizoen zijn waar te nemen?

De zuiveringsplicht voor middelen op basis van de werkzame stof imidacloprid geldt per 1 mei 2014. Dit betekent dat agrarische ondernemers de keuze hebben om deze middelen niet meer te gebruiken of om het afvalwater met deze middelen te zuiveren, voordat deze geloosd wordt op het oppervlaktewater of het riool. Het invoeren van gecontroleerde distributie en het verduidelijken van de voorschriften op het etiket leidt ertoe dat agrarische ondernemers deze keuze nog bewuster moeten maken. Dit betekent dat – als we het seizoen 2014/2015 niet mee tellen – er inmiddels een volledig teeltseizoen verstreken is.

De leden van de VVD-fractie constateren dat in de brief (Kamerstuk 27 858-344) die op 13 januari jl. de Tweede Kamer heeft bereikt een mogelijk verbod op imidacloprid wordt afgekondigd voor nauwelijks drie maanden later, mits er geen substantiële verbeteringen van de normoverschrijdingen imidacloprid plaatsvinden in het oppervlaktewater. Kan de staatssecretaris aangeven of dat er tussen het verschijnen van de brief van 13 januari jl., en het mogelijk ingaan van het verbod er voldoende tijd zit voor de sector om aan de eisen te voldoen? Waarom acht de staatssecretaris dit haalbaar voor de sector?

De sector dient als sinds 1 mei 2014 aan de eisen te voldoen.

In de beantwoording tijdens de eerste termijn van het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen, alsmede in de brief van 13 januari jl., geeft de staatssecretaris aan mogelijk met een algemene maatregel van bestuur (AMvB) te komen om het gebruik van imidacloprid binnen de tuinbouw te verbieden. In de beantwoording geeft de staatssecretaris aan dat een dergelijk verbod alleen juridisch deugdelijk kan zijn op basis van de laatste gegevens en dat de genomen maatregelen onvoldoende soelaas bieden. In dezelfde beantwoording geeft de staatssecretaris aan dat de resultaten van de meetgegevens tot aan maart, eind mei beschikbaar zullen zijn en dat de staatssecretaris op dat moment geprepareerd wil zijn voor de mogelijkheid dat er geen substantiële verbetering is opgetreden. De leden van de VVD-fractie vragen wat de staatssecretaris verstaat onder een 'substantiële verbetering'. Wanneer is hier sprake van?

Ik heb uw Kamer tijdens het AO gewasbeschermingsmiddelen op 20 januari 2016 gezegd dat ik me niet van tevoren vast pin op een bepaald percentage normoverschrijdingen voor mijn beslissing om wel of niet op een verbod over te gaan.

Daarnaast willen deze leden of het juridisch zorgvuldig is al een verbod voorbereid te hebben op het moment dat onderliggende argumentatie er nog niet is?

De leden van de VVD-fractie willen de staatssecretaris vragen waarom hij het noodzakelijk acht het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) te passeren? In beantwoording in eerste termijn geeft de staatssecretaris letterlijk aan dat hij zal ingrijpen. Wat zegt dit over de positie van het Ctgb en waarom wil de staatssecretaris de geëigende weg, zoals de staatssecretaris het zelf noemt, omzeilen?

Ik heb een voorstel gedaan, maar je kunt het ook iets anders opschrijven. Ik respecteer de positie en de bevoegdheid van het Ctgb om – als zich nieuwe (wetenschappelijke) feiten voordoen die onaanvaardbare effecten aantonen op mens, dier of milieu – in te grijpen in de toelating van gewasbeschermingsmiddelen op basis van imidacloprid. Het Ctgb heeft mij laten weten dit ook te zullen doen.

Als de nieuwe (wetenschappelijke) feiten – meetgegevens CML en handavingsrapportage NWWA – het Ctgb geen handvatten bieden om in te grijpen in de toelating, dan wil ik de mogelijkheid hebben om zelf in te grijpen op het gebruik in de toelating. Hiervoor bereid ik een AMvB voor.

In de analyse van het Centrum voor Milieuwetenschappen (CML) zijn er meetgegevens tot en met het eerste kwartaal gebruikt van vijf regio's in Nederland. Deze regio's hebben een relatief grote bijdrage aan de normoverschrijdingen van imidacloprid in het oppervlaktewater, zo schrijft de staatssecretaris. Kan de staatssecretaris aangeven waarom er niet voor een landelijke spreiding van meetgegevens is gekozen voor de analyse van het CML? De vijf regio's zijn geconcentreerd in het westen van Nederland. Kan door de keuze van de vijf regio's geen vertekend beeld ontstaan met betrekking tot de normoverschrijdingen in heel Nederland? Is de staatssecretaris bereid om meetgegevens vanuit heel Nederland te gebruiken om tot een grondige analyse te komen? Kan de staatssecretaris deze gegevens met zelfde analyse als in het CML-rapport aan de Kamer doen toekomen mede op basis van het Landelijke Meetnet Gewasbeschermingsmiddelen? Zo ja, wanneer kunnen we deze verwachten? Zo nee, waarom kan de Kamer deze gegevens niet ontvangen?

De Bestrijdingsmiddelenatlas (www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl) geeft een landelijk beeld van gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater uit verschillende bronnen, zoals landbouw en verhardingen. De atlas wordt ieder jaar geactualiseerd en bevat nu de gegevens van 2014. Het Landelijk Meetnet Gewasbeschermingsmiddelen land- en tuinbouw is hier overigens een onderdeel van.

Ik wilde – sneller dan de gebruikelijke actualisatie van de Bestrijdingsmiddelenatlas – weten wat het effect was op de waterkwaliteit van de aangescherpte gebruiksvoorschriften voor gewasbeschermingsmiddelen op basis van imidacloprid. Dit heeft ertoe geleid dat de analyse van het CML zich beperkt heeft tot vijf regio's met een relatief grote bijdrage aan normoverschrijdingen in het oppervlaktewater.

In de brief constateert de staatssecretaris dat er grote verschillen zijn tussen de regio's in niveau en het verloop in de tijd van de imidacloprid-concentraties. Zo laat de staatssecretaris weten dat de twee kassenregio's de hoogste percentages hebben en het verloop ervan geen of beperkte afname vertoont. Gezien het voorgaande willen de leden van de VVD-fractie vragen waarom de staatssecretaris er niet voor kiest om binnen deze specifieke regio's over te gaan tot nadere handhaving? Ligt een intensivering van de handhaving binnen deze regio's niet veel meer voor de hand dan een landelijk verbod voor de tuinbouw? En welke rol kunnen de waterschappen hier in spelen? In dezelfde brief geeft de staatssecretaris namelijk aan dat; 'in

tegenstelling tot de overige regio's (bloembollen, boomteelt), waar de percentages veelal lager zijn en de afnames over de gehele periode veelal groter zijn'. Waarom wordt er gekozen voor een generiek verbod voor de tuinbouw wanneer er wordt geconstateerd dat de verschillen tussen de vijf gekozen regio's al groot zijn? Kan de staatssecretaris aangeven waarom in het licht van het voorgaande een generiek verbod voor de Nederlandse tuinbouw proportioneel is? De leden van de VVD-fractie vragen naar de juridische argumentatie waarom een gebiedsverbod niet mogelijk is.

De NVWA en de waterschappen zijn bevoegd gezag in het kader van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Dit betekent dat ze toezicht **kunnen moeten** uitoefenen op het naleven van de zuiveringsplicht die door het Ctgb is voorgeschreven voor specifieke gewasbeschermingsmiddelen. De Staatssecretaris van IenM heeft deze organisaties medio 2015 schriftelijk verzocht hierop strikt toe te zien.

De analyse van het CML laat een verbetering van de waterkwaliteit zien in de regio's met daarin de bloembollenteelt en de boomteelt en laat geen verbetering zien in de regio's met daarin de glastuinbouw. Dit heeft ertoe geleid dat mijn aandacht zich richt tot de glastuinbouw.

Met opmaak: Markeren

Opmerking [5.1.2.e]: We checken dit even omdat we het idee hebben dat dit niet klopt als het gaat om vergelijking bloembollen en boomteelt.

Met opmaak: Markeren

Ik bereid een AMVB voor, zodat ik een juridische basis heb om het gebruik van imidacloprid te verbieden in de glastuinbouw, als het Ctgb niet kan ingrijpen op de toelating.

Een generiek verbod op imidacloprid kan grote gevolgen hebben voor de bedrijfsvoering. De tuinbouw heeft middels met een Integrated Pest Management (IPM) haar bedrijfsvoering ingericht. Hierbij is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen tot in detail geprogrammeerd. Een generiek verbod van imidacloprid kan grote gevolgen hebben voor de IPM op tuinbouwbedrijven, ook op bedrijven die het nu goed doen. Dit kan betekenen dat bedrijven moeten overschakelen naar andere, generieke producten, met mogelijk andere gevolgen. Kan de staatssecretaris hier op ingaan, op deze zorgen vanuit de sector? Is een generiek verbod voor de Nederlandse tuinbouw dan nog wel proportioneel?

Alle agrarische ondernemers dienen de acht principes van geïntegreerde gewasbescherming toe te passen. Eén van deze principes is - als laatste redmiddel - het toepassen van chemische gewasbeschermingsmiddelen die in Nederland zijn toegelaten door het Ctgb conform het wettelijk gebruiksvoorschrift. Ik ga er vanuit dat deze ondernemers zo professioneel zijn, dat ze ook in kunnen spelen op veranderingen in het middelenpakket.

Ik verwijs u naar het antwoord op vragen van de leden van de VVD-fractie over proportionaliteit.

In de brief van 13 januari jl. geeft de staatssecretaris aan dat er binnen de EU-verordening 1107/2009 onder artikel 71 een noodprocedure is vastgelegd op basis waarvan lidstaten direct beschermende maatregelen nemen en onverwijld de andere lidstaten en de Europese Commissie ervan in kennis stellen. Kan de staatssecretaris aangeven of hij gebruik wil maken van deze noodprocedure? Onder welke voorwaarden kan een lidstaat gebruik maken van deze noodprocedure? Voldoet de onderbouwing van de staatssecretaris om gebruik te maken van artikel 71? Betreft dit een tijdelijke maatregel? Kan de staatssecretaris aangeven of hij geïnformeerd heeft bij de Europese Commissie aan welke voorwaarden er moet worden voldaan om gebruik te maken van artikel 71? Zo ja, kan hij deze voorwaarden met de Tweede Kamer delen? Zo nee, waarom is er niet van te voren geïnformeerd?

Het ingrijpen op de toelating conform artikel 71 is een bevoegdheid van het Ctgb.

De leden van de VVD-fractie willen de staatssecretaris vragen of hij een dergelijk generiek verbod voor de tuinbouw eerst aan de landsadvocaat zou willen voorleggen om te bekijken of

een dergelijk verbod proportioneel en juridisch houdbaar is. Daarnaast of het verbod voldoende onderbouwd is, en of het toepassen van artikel 71 van de EU verordening 1107/2009 gerechtvaardigd is. Is de staatssecretaris bereid zicht te laten voorlichten door de landsadvocaat? Zo ja, wilt u de Kamer hiervan op de hoogte houden? Zo nee, waarom wil de staatssecretaris een dergelijk ingrijpende juridische maatregel niet voorleggen aan de landsadvocaat?

Ik bereid een AMvB voor en leg deze - zoals gebruikelijk - voor advies voor aan de Raad van State. Het is gebruikelijk dat de Raad van State in haar advies in gaat op de proportionaliteit en de juridische houdbaarheid, mocht daar aanleiding toe zijn.

Ik zal de AMvB met het advies van de Raad van State aan uw Kamer zenden, zodat uw Kamer de gelegenheid heeft om daarover te debatteren.

Kan de staatssecretaris daarnaast ingaan op wat dit verbod betekent voor het afgesloten zuiveringsakkoord? Wat betekent dit voor de afspraken met de sector? Zet dit geen eenzijdige druk op de samenwerking?

Een mogelijk verbod van gewasbeschermingsmiddelen op basis van de werkzame stof imidacloprid heeft geen consequenties voor het afgesloten hoofdlijnenakkoord zuivering glastuinbouw, omdat deze middelen namelijk geen onderdeel uitmaken van dit akkoord.

De leden van de VVD-fractie hebben tijdens de eerste termijn van het algemeen overleg gewasbeschermingsmiddelen een aantal vragen gesteld over de ambitie van de staatssecretaris van Economische Zaken en de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu met betrekking tot een gelijk Europees speelveld. In de eerste termijn was er onvoldoende tijd om op deze vragen in te gaan. Deze leden willen de staatssecretaris via deze weg de mogelijkheid geven de vragen te beantwoorden. De leden van de VVD-fractie willen zowel aan de staatssecretaris van Economische Zaken als aan de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu vragen welke resultaten er in het afgelopen jaar zijn behaald bij het creëren van een gelijk speelveld. Zijn beide staatssecretarissen tevreden met de vooruitgang? En welke ambitie heeft de regering het komend halfjaar om hier echt stappen op te zetten? Er is nog weinig resultaat geboekt de afgelopen periode in bijvoorbeeld het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in kleine teelten. Hoe komt dit? Is het kabinet bereid te werken aan een Europese lijst van kleine teelten, waarbij harmonisatie en wederzijdse erkenning van de vereisten voor toelating het uitgangspunt zijn? Zo nee, waarom niet? Daarnaast wordt er een verschil geconstateerd in het gebruik van middelen waarbij er meer middelen worden toegelaten op eetbare gewassen, dan op niet eetbare gewassen. Kunnen beide staatssecretarissen hier nader op ingaan? Deze leden willen graag hier weer het voorbeeld zoals dat ook naar voren is gebracht tijdens de eerste termijn van het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen naar voren brengen. Kan de staatssecretaris uitgebreid ingaan op de wenselijkheid dat er appels zoals de Granny Smith of Pink Lady in de Nederlandse schappen liggen die behandeld zijn met middelen die in Nederland op de Nederlandse producten niet gebruikt mogen worden? Kunt u in dit voorbeeld ook ingaan op het gelijke speelveld en harmonisatie van beleid?

Ik heb uw Kamer tijdens het AO gewasbeschermingsmiddelen op 20 januari 2016 gezegd dat er vooruitgang is op het gebied van het creëren van een gelijk speelveld, maar dat het altijd beter kan. Een voorbeeld hiervan is het toewijzen van aanvragen tot wederzijdse erkenningen door het Ctgb.

De inzet van Nederland richt zich op het zoveel mogelijk harmoniseren van de toelating(smethodiek) in de centrale Europese zone en het daar waar mogelijk vereenvoudigen van de toelatingsprocedure. Denk daarbij aan laag-risico-middelen.

Het is aan de toelatinghouder om een aanvraag in te dienen voor het mogen toepassen van een bepaald gewasbeschermingsmiddel in de teelt van appels in een land in de Europese Unie of daarbuiten.

Daarnaast zijn er onder regie van Expert Centre speciality Crops (waarin alle expertise van producenten, toelatingshouders, CTGB, NVWA en WageningenUR samenkomen) en met steun van het Fonds kleine toepassingen 26 middelen toegelaten voor een groot aantal kleine teelten in periode 2011 tot en met 2013. Daarbij wordt steeds meer gebruik gemaakt van internationale samenwerking. De in 2015 op gerichte Europese co-ordination facility voor speciality crops moet die samenwerking tussen de lidstaten gaan versterken. Daarnaast werkt het CTGB aan verbetering van de harmonisatie van de beoordeling van kleine toepassingen waardoor de wederzijdse erkenningen gemakkelijker kunnen worden afgehandeld. Ik verwacht dat ~~een~~ ook een Europese lijst van toepassingen hieraan ~~een~~ bijdrage kan leveren. Ik zal mij daarvoor inzetten.

Buiten reikwijdte verzoek

Zij willen beide bewindspersonen vragen om een uitgebreide toelichting op het TNS NIPO-rapport ('Onderzoek naar het gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen in de Nederlandse particuliere tuin', http://www.tuinbranche.nl/Uploaded_files/Zelf/PDF/definitieve-rapportage-tns-nipo.0006e3.pdf), in opdracht van de tuinbranche, over het gebruik van glyfosaathoudende middelen door particulieren. Bijna de helft van de gebruikers geeft aan

over te willen stappen op azijn of chloor. Wat gaat de staatssecretaris met deze signalen doen? Welke rol heeft de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) en hoeveel middelen worden hiervoor beschikbaar gesteld?

Signalen over ongewenste ontwikkelingen in het gebruik neem ik uiteraard zeer serieus. Zoals de motie Leenders en Koşer Kaya (27 858, nr. 338) vraagt, wordt werk gemaakt van voorlichting om de consument te motiveren de juiste middelen en technieken te gebruiken. Deze voorlichting krijgt vorm via een opdracht aan Milieu Centraal, een Green Deal Particulieren en een communicatie-toolkit die retailorganisaties ontwikkelen. Zoals toegezegd tijdens het Algemeen Overleg op 20 januari jl., ontvangt u voor de zomer een brief over de handhaving, inclusief de rol van de NVWA.

De leden van de VVD-fractie hebben onlangs antwoord ontvangen op schriftelijke vragen met betrekking tot het gebruik van glyfosaat door Rijkswaterstaat (Documentnummer 2016D03144). Deelt de staatssecretaris de mening dat met het verlenen van een ontheffing aan Rijkswaterstaat een verkeerd signaal richting de particulieren wordt afgegeven? Zo nee, waarom is de staatssecretaris het daar niet mee eens?

Het gaat om een uitzondering die wordt opgenomen in de Ministeriële Regeling onder het ontwerpbesluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden. In de brief van 6 februari 2014 (27 858, nr. 227) is uw Kamer geïnformeerd dat bepaalde uitzonderingen op het verbod nog noodzakelijk zijn vanwege de uitvoerbaarheid van alternatieven en/of veiligheidsissues. Deze uitzonderingen gelden niet alleen voor Rijkswaterstaat maar voor alle professionele toepassers. De uitzondering waar Rijkswaterstaat gebruik van maakt, is vereist vanwege de waterveiligheid en dient dus een publiek belang. Ik ga ervan uit dat particulieren daar begrip voor hebben en ik verwacht daarom niet dat het een verkeerd signaal geeft.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de fractie van de PvdA maken zich grote zorgen over het gebruik van neonicotinoïden, waaronder het middel imidacloprid. Uit de analyse van de meetgegevens van de waterschappen door het kennis- en adviesbureau CLM blijkt dat imidacloprid veelvuldig in te hoge concentraties in het oppervlaktewater wordt aangetroffen. Er dient geconcludeerd te worden, zo merken deze leden op, dat de verplichte zuiveringsmaatregelen om deze hoge concentraties van dit middel tegen te gaan, niet werken. Dit baart hen grote zorgen, temeer omdat het niet de eerste keer is dat de Kamer gevraagd heeft maatregelen te treffen. Zo heeft de Kamer, onder meer naar aanleiding van het Nature-artikel van de Radboud Universiteit over de relatie tussen imidacloprid en vogelsterfte, om maatregelen gevraagd. Waar toen nog niet werd ingegrepen omdat er helderheid moest komen over de verplichte zuivering van het afvalwater, lijkt er met de recente bevindingen van het CLM helderheid te zijn. Het effect van de getroffen maatregelen blijkt tot nu toe nihil. De leden van de fractie van de PvdA onderschrijven de stelling van de staatssecretaris dat deze normoverschrijdingen onacceptabel zijn. De door hem aangekondigde maatregelen zoals ingrijpen op de toelating van dit middel, alsook een gebruikverbod, steunen genoemde leden dan ook van harte.

De leden van de fractie van de PvdA vragen zich nog wel af hoe dergelijke normoverschrijdingen überhaupt mogelijk zijn nu het gebruik van imidacloprid, wanneer er geen zuiveringsinstallatie in de kas aanwezig is, reeds is verboden. Deelt de regering de mening dat dit erop wijst dat er onvoldoende wordt gehandhaafd door gemeenten en waterschappen? Welke concrete maatregelen is de regering voornemens te treffen om de handhaving door gemeenten en waterschappen te versterken? Op welke wijze zullen toekomstige maatregelen gericht op het terugdringen van het gebruik van dit middel gehandhaafd worden? In dit verband vragen deze leden zich ook af wanneer groene

gewasbeschermingsmiddelen breed beschikbaar komen. In juni is daartoe een Green Deal groene gewasbescherming getekend. Wat zijn de resultaten tot nu toe, zo vragen zij zich af.

Ik verwijs u naar het antwoord op de vraag van de leden van de VVD-fractie over handhaving van de zuiveringsplicht voor gewasbeschermingsmiddelen op basis van imidacloprid door de NVWA en de waterschappen.

Ik zou als uitgangspunt willen hanteren, dat in Nederland iedereen zich aan de wet dient te houden. Dit geldt ook voor de glastuinbouwbedrijven die middelen op basis van imidacloprid gebruiken en dus het afvalwater met deze middelen dienen te zuiveren, voordat deze geloosd wordt op het oppervlaktewater of het riool. Vandaar dat ik de NVWA gevraagd heb om een nalevingsrapportage op te stellen.

Het spreekt uiteraard voor zich dat er door het bevoegd gezag ook toezicht gehouden moet worden of in dit geval de glastuinbouwbedrijven zich aan de wet houden. De bevoegde gezagen handhaven – zoals u weet – risicogebaseerd.

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

Naar aanleiding van de eerste termijn van het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen van 20 januari 2016 vragen de leden van de CDA-fractie of de staatssecretaris de stelling van natuurorganisaties dat ze de vogelstand zien afnemen als gevolg van afnemen van kleine insecten, zoals door hem genoemd tijdens het algemeen overleg, ten gevolge van het middel imidacloprid kan onderbouwen. Op basis van welke studies of welk onderzoek concludeert de staatssecretaris dat de schade aan de natuur door het gebruik van imidacloprid in de glastuinbouw op dit moment dermate ernstig is? Daarnaast vragen deze leden op welk

onderzoek of studies de staatssecretaris zijn uitspraak baseert dat de effecten op de natuur zeer ernstig zijn en leiden tot een sterke verstoring van het ecosysteem en van de natuurlijke voedselketen. Zij vragen de staatssecretaris om te onderbouwen welk effect overschrijdingen daadwerkelijk hebben op basis van onderzoek.

Ik verwijs u naar het antwoord op de vragen van de leden van de VVD-fractie over de schade aan de natuur.

De leden van de CDA-fractie vragen wanneer de gebruiksvoorschriften voor het gebruik van imidacloprid zijn gewijzigd. Wordt er bij de monitoringsperiode op basis waarvan de staatssecretaris een verbod overweegt rekening gehouden met de effecten van de laatste wijziging van het gebruiksvoorschrift van imidacloprid in november jl.? Deze leden verzoeken de staatssecretaris om de monitoringsperiode naar imidacloprid zo in te richten dat de laatste wijziging van de gebruiksvoorschriften eind 2015 daarbij wordt meegenomen. Is de staatssecretaris daartoe bereid? Zo nee, waarom niet?

- Op 30 september 2013 heeft het Ctgb 11 toelatingen van middelen op basis van neonicotinoïden ingetrokken en 7 toelatingen ingeperkt, vanwege risico's voor bijen.
- Op 30 januari 2014 heeft het Ctgb het gebruiksvoorschrift van middelen op basis van imidacloprid aangepast om in het water levende organismen te beschermen. Het is sindsdien in de bedekte teelten niet meer toegestaan om ongezuiverd filterspoelwater, drainwater bij substraatteelten en drainagewater bij grondgebonden teelten op het oppervlaktewater te lozen. Deze verplichting ging de facto in op 1 mei 2014 door het instellen van een aflever- en opgebruiktermijn.
- Op 7 juli 2015 heeft het Ctgb het gebruiksvoorschrift voor middelen op basis van imidacloprid aangepast. Deze middelen mogen nog verkocht worden aan eindgebruikers die aan kunnen tonen dat zij over de op het Wettelijk Gebruiksvoorschrift voorgeschreven zuiveringsapparatuur. Deze verplichting ging de facto in op 8 augustus 2015 door het instellen van een aflever- en opgebruiktermijn.
- Op 25 november 2015 heeft het Ctgb het gebruiksvoorschrift voor middelen op basis van imidacloprid aangepast. Het is sindsdien in de bedekte teelten niet meer toegestaan om ongezuiverd filterspoelwater, drainwater bij substraatteelten en drainagewater bij grondgebonden teelten te lozen.

Ik verwijs u naar het antwoord op de vraag van de leden van de VVD-fractie over de monitoringsperiode.

De staatssecretaris gaat er vanuit dat het Ctgb de toelating van imidacloprid zal intrekken. Waarop baseert u deze uitspraak, zo de leden van de CDA-fractie. Als u daarvan zo zeker bent, waarom kondigt u dan een mogelijk verbod aan, zo vragen deze leden. Zij vragen of bij de analyse van de normoverschrijdingen van imidacloprid gebruik wordt gemaakt van de metingen van het Landelijk meetnet gewasbeschermingsmiddelen land- en tuinbouw. Zo nee, waarom niet? De leden van de CDA-fractie vragen de staatssecretaris of de gegevens die worden verzameld door de stichting Certificatie Distributie in Gewasbeschermingsmiddelen gebruikt worden door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) bij toezicht- en handhaving? Heeft het gebruik van deze gegevens door de NVWA al vruchten afgeworpen bij handhaving?

Ik verwijs u naar het antwoord op de vraag van de leden van de VVD-fractie over de analyse van de normoverschrijdingen door het CML.

De NVWA zal de informatie van de stichting CDG over gecontroleerde distributie uiteraard benutten voor toezicht- en handhaving en deze informatie meenemen in de nalevingsrapportage.

Deze leden vragen de staatssecretaris om de term 'substantiële verlaging' verder te duiden. Zij vragen de staatssecretaris te specificeren welke juridische basis er is voor een geheelverbod op het gebruik van het imidacloprid in de glastuinbouw, zoals betoogd bij het algemeen overleg, en om de proportionaliteit van dit mogelijke verbod te onderbouwen. Tijdens het algemeen overleg was het onduidelijk of de staatssecretaris per algemene maatregel van bestuur een verbod voor al het gebruik van imidacloprid in de glastuinbouw wilde afkondigen of het gebruik in bepaalde gebieden, zou de staatssecretaris hierover verder kunnen uitweiden, zo vragen de leden van de CDA-fractie.

Ik verwijs u naar het antwoord op de vraag van de leden van de VVD-fractie over de interpretatie van de term "substantiële verlaging".

Deze leden vragen de staatssecretaris wat wordt verstaan onder een kwetsbaar of specifiek gebied onder artikel 12 van richtlijn 2009/128/EG. In artikel 12 staat dat: *De lidstaten dragen er zorg voor dat, met inachtneming van de eisen inzake hygiëne, volksgezondheid en biodiversiteit, of van de resultaten van desbetreffende risicobeoordelingen, het gebruik van pesticiden in bepaalde specifieke gebieden wordt geminimaliseerd of verboden. Er worden passende risicobeheersmaatregelen genomen en in eerste instantie worden het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen met een laag risico, zoals omschreven in Verordening (EG) nr. 1107/2009, en biologische bestrijdingsmiddelen overwogen. De bedoelde specifieke gebieden zijn:*

- a) gebieden die door het brede publiek of door kwetsbare groepen, zoals omschreven in artikel 3 van Verordening (EG) nr. 1107/2009, worden gebruikt, zoals parken, openbare tuinen, sport- en recreatieterreinen, schoolterreinen en speelplaatsen, en gebieden in de nabijheid van zorginstellingen;*
- b) beschermde gebieden als omschreven in Richtlijn 2000/60/EG en andere gebieden die ten behoeve van de uitvoering van de noodzakelijke natuurbehoudsmaatregelen zijn aangewezen overeenkomstig de bepalingen van Richtlijn 79/409/EEG en Richtlijn 92/43/EEG;*
- c) recentelijk behandelde gebieden die door werknemers in de landbouw worden gebruikt of voor hen toegankelijk zijn.*

De leden van de CDA-fractie vragen hoe de staatssecretaris denkt het Westland als een bovenstaand beschreven gebied aan te duiden voor een mogelijk verbod. Deze leden vragen om een uitgebreide reactie. Zij verzoeken de staatssecretaris om, gezien de twijfels bij deze leden over de juridische basis van een mogelijk verbod in een algemene maatregel van bestuur, deze algemene maatregel van bestuur voor te hangen. Is de staatssecretaris daartoe bereid?

Ik verwijs u naar het antwoord op de vragen van de leden van de VVD-fractie over de AMvB.

De leden van de CDA-fractie vragen de staatssecretaris of de glastuinders die geïnvesteerd hebben in zuivering en het middel imidacloprid correct toepassen, niet de dupe worden van een dergelijk verbod, onder andere omdat een verbod geïntegreerde gewasbescherming onmogelijk maakt voor deze bedrijven. Zo ja, waarom wilt u dan niet inzetten op betere handhaving, zo vragen deze leden.

Ik verwijs u naar het antwoord op vragen van de leden van de VVD-fractie over mogelijke risico's voor geïntegreerde gewasbescherming.

Buiten reikwijdte verzoek

|

1

Buiten reikwijdte verzoek

De leden van de CDA-fractie hebben nog vragen over de zuiveringsplicht. Wanneer krijgt de sector duidelijkheid of er uitstel komt voor kleine bedrijven en voor welke periode, zo vragen deze leden. Wordt er bij de toepassing van het maatwerkvoorschrift verlengde synchronisatie van de zuiveringsplicht met het toelatingsbeleid na 1 januari 2018 mogelijk gemaakt? Is de staatssecretaris bereid om ervoor te zorgen dat deze bedrijven die werken met een maatwerkvoorschrift de noodzakelijk gewasbeschermingsmiddelen mogen blijven gebruiken?

Overleg met de sector heeft geleid tot een oplossing waarbij niet wordt uitgegaan van de omvang van een bedrijf maar van de activiteit. Als sprake is van lozing van water met gewasbeschermingsmiddelen uit een kas, geldt de zuiveringsplicht ongeacht de bedrijfsgrootte. Kleine bedrijven kunnen vaak een lozing voorkomen. Bijvoorbeeld bij teelt in potten op een kunststof folie is dat mogelijk. Dankzij deze oplossing hoeft geen uitstel te worden verleend voor kleine bedrijven.

Buiten reikwijdte verzoek

In het Hoofdlijnenakkoord is opgenomen dat de bevoegde gezagen de mogelijkheid krijgen om via maatwerk uitstel te verlenen tot uiterlijk 1-1-2021 voor collectieve installaties. Wanneer zij dat maatwerk toepassen, houdt dat tevens in dat gedurende de uitstelperiode de mogelijkheid wordt geboden om de betreffende middelen te blijven gebruiken. Bij de uitwerking van het Hoofdlijnenakkoord is afgesproken dat de Unie van Waterschappen en de Vereniging Nederlandse Gemeenten een handreiking voor de handhaving opstellen, waarin dit zal worden meegenomen.

Buiten reikwijdte verzoek

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie begrijpen dat een deel van de tuinbouwers grote investeringen heeft moeten doen om de benodigde waterzuiveringsinstallaties aan te schaffen. Tegelijkertijd merken deze leden op dat een groot deel van de begroting van het onderdeel landbouw en natuur van de begroting Economische Zaken subsidies beslaat, waarvan maar een klein deel rechtstreeks bij land- en tuinbouwers terecht komt. Daardoor zijn er wel oplossingen, maar kunnen zij niet altijd worden toegepast. Zij vragen zich af of hier niet een betere koppeling tot stand kan komen tussen bedrijf, beleid en innovatie. Is de staatssecretaris bereid te onderzoeken hoe bij de volgende begroting mkb-ondernemers meer geholpen kunnen worden om door middel van subsidies verduurzaming van hun bedrijfsvoering tot stand te brengen waarvoor zij anders onvoldoende middelen zouden hebben?

In het kader van het hoofdlijnenakkoord zuivering glastuinbouw is afgesproken om te inventariseren welke financiële instrumenten er zijn. Deze inventarisatie is nog niet afgerond. Ik zal hierin ook uw vraag meenemen over mogelijkheden om verduurzaming van de bedrijfsvoering te stimuleren. U moet zich overigens wel realiseren dat het alleen mogelijk is om bovenwettelijke maatregelen financieel te ondersteunen in verband met staatssteun.

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

De leden van de D66-fractie zouden graag verduidelijking willen krijgen over het tijdsplan van het meerjarig blootstellingsonderzoek onder omwonenden van fruitboomgaarden en van bollenvelden (Kamerstuk 27 858, nr. 311). Zij lezen dat het een bedrag betreft van €8,9 miljoen voor de hele looptijd tot en met 2018. Tegelijkertijd lezen deze leden dat gelet op de omvang en tijd en geld het onderzoek gefaseerd uitgevoerd zal worden, waarbij eerst een onderzoek gestart wordt naar de blootstelling in de teelt van bloembollen. Moeten deze leden het opvatten dat beide onderzoeken met de betreffende €8,9 miljoen en voor het einde van 2018 worden afgerond? Indien dat zo is, wanneer wordt dan verwacht dat het onderzoek naar de bloembollenteelt gereed is? Indien dat niet zo is, wat is dan wel het tijdsplan en het met het onderzoek gemoeide bedrag?

Het RIVM heeft een offerte ingediend voor een meerjarig blootstellingsonderzoek onder omwonenden van fruitboomgaarden en van bollenvelden voor een bedrag van € 8,9 miljoen. Zoals beschreven in de aangehaalde brief aan uw Kamer, is het voornemen om het hele onderzoek uit te voeren, maar gelet op de omvang in tijd en geld wordt dit gefaseerd. Daarom is vooralsnog alleen opdracht verleend aan het RIVM voor het onderzoek in de teelt van bloembollen. Voor dit onderzoek worden in 2016 en 2017 metingen in het veld uitgevoerd en wordt gerapporteerd in 2018. Met deze eerste fase is €6 miljoen gemoeid. Aan de hand van de uitkomsten van het blootstellingsonderzoek bij de bollenteelt kan worden bezien welk aanvullend onderzoek nodig is voor de fruitboomgaarden. Voor dit vervolg is nog geen opdracht verleend.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben nog enkele vragen over het voornemen van de staatssecretaris om een gebruiksverbod voor het middel imidacloprid in de glastuinbouw voor te bereiden.

Is de veronderstelling juist dat het zuiveren van water volgens de zuiveringsplicht op zichzelf een zeer effectieve maatregel is om de emissie van imidacloprid naar het oppervlaktewater te beperken? Is de veronderstelling juist dat het probleem met name zit in gebrekkige naleving en handhaving van de zuiveringsplicht?

Uw veronderstelling is juist, dat het zuiveren van afvalwater een zeer effectieve maatregel is om de emissie gewasbeschermingsmiddelen – waaronder imidacloprid – naar het oppervlaktewater te

verminderen. Of uw veronderstelling juist is, dat het probleem ligt in de gebrekkige naleving, zal moeten blijken uit de nalevingsrapportage.

De leden van de SGP-fractie horen graag op welke wijze de NVWA de afgelopen tijd de huidige zuiveringsplicht heeft gehandhaafd en wat de resultaten hiervan waren. De staatssecretaris gaf aan dat handhaving ingewikkeld is. Deze leden ontvangen graag een nadere toelichting hierop en vragen de staatssecretaris de aanvullende maatregelen waaronder de verplichte gecontroleerde distributie, daarin mee te nemen. Is de staatssecretaris bereid de nalevingsrapportage, zoals genoemd in Kamerstuk 27 858 nr. 344, voor de tweede termijn van het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen naar deze Kamer te sturen?

Maakt de NVWA in het toezicht en de handhaving al gebruik van de gegevens die door de stichting Certificatie Distributie in Gewasbeschermingsmiddelen (CDG) worden verzameld? Hoeveel telers beschikken over zuivering of lozen niet op basis van de verklaringen bij de stichting CDG?

In het verlengde hiervan nog een andere vraag: vindt de staatssecretaris het rechtvaardig dat ondernemers die zuiveringsapparatuur aangeschaft en toegepast hebben nu geconfronteerd dreigen te worden met een gebruiksverbod, terwijl zij het probleem, gebrekkige naleving van de zuiveringsplicht, niet hebben veroorzaakt?

Ik heb – zoals u weet – de NVWA gevraagd een nalevingsrapportage op te stellen. Hierin zullen ze uiteraard ook de gegevens van de stichting CDG worden meegenomen en de ervaringen van de NVWA rond toezicht en handhaving. Het streven is deze rapportage tegelijkertijd met de analyse van de meetgegevens beschikbaar te hebben.

Het is helaas niet mogelijk om onderscheid te maken tussen glastuinbouwbedrijven die zich op dit moment al aan de wet houden en glastuinbouwbedrijven die zich nog niet aan de wet houden. U moet zich daarnaast realiseren dat alle glastuinbouwbedrijven in 2018 hun afvalwater met gewasbeschermingsmiddelen verplicht moet zuiveren. De bedrijven die inmiddels geïnvesteerd hebben in een installatie voldoen daar dan nu al aan.

De leden van de SGP-fractie zetten vraagtekens bij de juridische grondslag voor een gebruiksverbod. De staatssecretaris verwijst naar artikel 12 van de Richtlijn duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (2009/128/EG) (in de Nederlandse wetgeving opgenomen in artikel 80a van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden). Deze leden constateren dat het genoemde artikel lidstaten opdraagt om ‘in bepaalde specifieke gebieden’ het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te minimaliseren of te verbieden. De staatssecretaris doelt dan waarschijnlijk met name op beschermde gebieden als omschreven in Richtlijn 2000/60/EG (Kaderrichtlijn Water). Het gaat dan om beschermde gebieden die opgenomen zijn in het ‘register Beschermde gebieden KRW Nederland’. Deze leden constateren dat op basis van dit register in ieder geval een deel van de glastuinbouwgebieden geen beschermde status heeft gekregen. Zij willen ook wijzen op het advies van de Landsadvocaat met betrekking tot een verbod op gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw (februari 2014). De Landsadvocaat geeft aan dat het bij beschermde gebieden in het kader van artikel 12 van de Richtlijn duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen in de regel gaat om publieke, openbaar toegankelijke terreinen. Glastuinbouwgebieden vallen daar niet onder. Verder merkt de Landsadvocaat op dat nagegaan moet worden of een minder vergaande maatregel zoals het minimaliseren van het gebruik of het treffen van risicobeheersmaatregelen niet mogelijk is dan wel niet toereikend is. De leden van de SGP-fractie horen graag de reactie van de staatssecretaris op deze punten. Op welke wijze denkt hij een juridisch steekhoudend verbod in te kunnen voeren?

Ik verwijs uw Kamer naar het antwoord op de vragen van de leden van de VVD-fractie over de AMvB.

De leden van de SGP-fractie constateren dat het gebruiksverbod niet is opgenomen in het 'Nederlands actieplan duurzame gewasbescherming' en de nota 'Gezonde groei, duurzame oogst', en in dit verband dus ook niet met de Kamer is besproken. Deze leden constateren verder dat er grote vraagtekens gezet kunnen worden bij de gekozen rechtsgrondslag (artikel 80a van de Wet gewasbeschermingsmiddelen, artikel 12 van Richtlijn 2009/128/EG). Deze leden vragen de staatssecretaris derhalve of de staatssecretaris bereid is, indien van toepassing, het ontwerpbesluit naar de Kamer te sturen en hierover van gedachten te wisselen alvorens het besluit te publiceren.

Ik verwijs uw Kamer naar het antwoord op vragen van de leden van de VVD-fractie over de de procedure rond de AMvB.

Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) constateerde dat het monitoringsrapport van het Centrum voor Milieuwetenschappen van de Universiteit Leiden (CML) gebaseerd was op een beperkte dataset en een beperkte meetperiode. Daar komt bij dat de afgelopen maanden de gebruiksvoorschriften voor de toepassing van imidacloprid in de glastuinbouw verder zijn aangescherpt. Het heeft even tijd nodig voordat de effecten van deze aanscherpingen terug te zien zijn in afnemende concentraties imidacloprid in het oppervlaktewater, bijvoorbeeld omdat tuinders maar een enkele keer per jaar het recirculatiewater verversen. Is de staatssecretaris gelet op het voorgaande bereid de meetperiode te verlengen? Hoe gaat de staatssecretaris zorgen voor een voldoende lange meetperiode en een voldoende grote dataset?

Ik verwijs u naar het antwoord op de vragen van de leden van de VVD-fractie over de vervolganalyse van het CML.

Imidacloprid is de basis voor enkele gewasbeschermingsmiddelen die een cruciale rol spelen bij geïntegreerde gewasbescherming. Door inzet van de middelen kan een teler met een schone lei aan een teelt beginnen en volstaat bij de rest van de teeltperiode biologische gewasbescherming zonder inzet van chemische middelen. Vanuit de sector wordt aangegeven dat er nog geen alternatieve (groene) gewasbeschermingsmiddelen zijn om imidacloprid effectief te vervangen. De leden van de SGP-fractie horen graag hoe de staatssecretaris hier tegenaan kijkt. Hoe groot acht hij het risico dat bij invoering van een gebruiksverbod voor imidacloprid tuinders zich genoodzaakt voelen om meer, andere chemische middelen in te zetten, die minder effectief zijn waardoor veel grotere hoeveelheden nodig zijn?

Ik verwijs u naar het antwoord op de vragen van de leden van de VVD-fractie over de mogelijke gevolgen voor geïntegreerde gewasbescherming.

Buiten reikwijdte verzoek

Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren maken zich grote zorgen over het effect van neonicotinoïden op vogels en zoogdieren, aangezien uit onderzoek is gebleken dat

vogelsterfte sinds het gebruik van neonicotinoïden is toegenomen. Deze leden hebben daarom enkele vragen en opmerkingen voor de staatssecretaris.

Tot voor kort werd verondersteld dat neonicotinoïden een minder groot effect hebben op vogels en zoogdieren dan op insecten (*Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentration*, Hallmann *et al*, 2014, *Nature*). Omdat er pas recent onderzoek naar de effecten van neonicotinoïden op ecosystemen verricht wordt, valt aan te nemen dat de European Food Safety Authority (EFSA) en het Ctgb tijdens de beoordeling en herbeoordeling van neonicotinoïden, vooral gekeken hebben naar de effecten van deze stoffen op insecten en naar de effecten op andere diersoorten bij directe inname van de stoffen, maar niet naar de *indirecte* gevolgen. De leden van de PvdD-fractie maken zich juist over deze indirecte effecten grote zorgen. Uit recent onderzoek is namelijk gebleken dat vogels sterven als gevolg van indirecte inname van neonicotinoïden.

Deze leden wijzen in deze context op het onderzoek *Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentration* (Hallmann *et al*, 2014, *Nature*). Onderzoekers hebben aangetoond dat er een duidelijke correlatie is tussen de introductie van neonicotinoïden in Nederland in het midden van de jaren '90 van de vorige eeuw en de afname van insectenetende vogels in ons land. Het onderzoek uit 2014 is volgens de auteurs het eerst uitgevoerde waarbij lange-termijnonderzoeken zijn vergeleken: langjarige vogeltellingen in Nederland en rapportages over de waterkwaliteit in dezelfde periode. De onderzoekers noemen twee mogelijke redenen voor de afname van de vogelpopulaties: 1) een afname in insecten door het gebruik van neonicotinoïden en 2) het eten van insecten die vergiftigd zijn met neonicotinoïden, waarna het gif zich ophoopt in de vogel, tot deze daaraan sterft.

Het in *Nature* gepubliceerde onderzoek is anders dan de onderzoeken waarop de toelating van de neonicotinoïden door de EFSA en het Ctgb is gebaseerd. Bij deze onderzoeken is namelijk vooral gekeken naar de directe giftigheid (toxiciteit) van neonicotinoïden op insecten en andere dieren. Het hierboven genoemde onderzoek kijkt nadrukkelijk naar de effecten op het niveau van ecosystemen, waarbij duidelijke effecten waarneembaar zijn, die bij geïsoleerde testen van de bestrijdingsmiddelen in het lab niet waarneembaar zijn.

De leden van de PvdD-fractie hebben daarom enkele vragen voor de staatssecretaris. Is bij de beoordeling van de toxiciteit van neonicotinoïden door het EFSA en het Ctgb gebruik gemaakt van onderzoek, waarbij is gekeken naar de effecten van neonicotinoïden op ecosystemen, zoals in het genoemde onderzoek dat in 2014 in *Nature* werd gepubliceerd? Zo ja, welke onderzoeken zijn dat geweest?

De EFSA en het Ctgb nemen bij het (her)beoordelen van aanvragen voor het goedkeuren van werkzame stoffen en het toelaten van gewasbeschermingsmiddelen alle relevante wetenschappelijke informatie mee, waaronder ook informatie over effecten op ecosystemen (Kamerstuk 27 858, nr. 264, nr. 276, nr. 303).

Voor wilde bijen en hommels zijn standaard studies nu in ontwikkeling. Ontwikkeling van standaardtesten met hommels is en een relatief later ontwikkelingsstadium. Standaard studies met wilde bijen zijn nog niet beschikbaar omdat er veel wilde bijensoorten zijn en er minder ervaring is met het houden van wilde bijen.

Deelt de staatssecretaris de mening dat het van groot belang is om bij de toelating van neonicotinoïden niet alleen te kijken naar de effecten van het gif op bepaalde insectensoorten,

maar ook te kijken naar de effecten op insectenetters, zoals insectenetende vogels en zoogdieren en naar de effecten van het middel op het waterleven?

Het mogelijke effect van het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen op niet-doelwit planten en dieren wordt standaard meegenomen bij de beoordeling door het Ctgb.

Op pagina 7 van de brief van de staatssecretaris over normoverschrijdingen van het middel imidacloprid in oppervlaktewater en het EASAC-rapport over neonicotinoïden (brief van 14 januari 2016, TK 27858 nr. 344) staat dat Nederland op Europees niveau een actieve bijdrage levert aan nieuwe toetsingsmethoden om het toetsingskader te verbeteren, bijvoorbeeld om chronische (subletale) effecten op wilde bijen te kunnen toetsen. De leden van de PvdD-fractie willen daarover graag de volgende vragen stellen. Hoe gaat de staatssecretaris voorkomen dat een verbod op het gebruik van imidacloprid leidt tot een stijging in het gebruik van andere neonicotinoïden met een andere merknaam, maar met een vergelijkbare negatieve effecten op bijen, vogels en mogelijke andere diersoorten?

~~Voor elk gewasbeschermingsmiddel beoordeelt het Ctgb acute en chronische (reproductie) effecten op vogels en zoogdieren. Voor bijen wordt acuut orale en contact effecten en effecten op broed (i.e. langtermijn effecten op de volksniveau) op honingbijen getoetst. Voor andere niet-doelwit arthropoden worden acuut en reproductie effecten meegenomen in de beoordeling - vliegende en bodemlevende insecten. Effecten op aquatisch en bodem levende organismen worden getoetst met acute en chronische studies. En daarnaast toetst het Ctgb mogelijke risico's voor niet-doelwitplanten, acute en chronische studies. Het Ctgb neemt sub-lethale effecten mee indien deze mogelijk een invloed hebben op populatie niveau.~~

Ik kan niet voorkomen, dat een verbod op het gebruik van imidacloprid leidt tot het gebruik van andere gewasbeschermingsmiddelen. Agrarische ondernemers mogen – zoals u weet – alleen gewasbeschermingsmiddelen gebruiken als deze zijn toegelaten in Nederland. Het Ctgb heeft dan namelijk vastgesteld, dat veilig gebruik volgens het etiket mogelijk is.

Waaruit bestaan die toetsingsmethoden? Wordt er alleen gekeken naar chronische (subletale) effecten? Of ook naar de acute en letale gevolgen van de neonicotinoïden? Wordt er bij de toetsing ook gekeken naar de langetermijneffecten van neonicotinoïden op andere soorten dan insecten, zoals vogels of zoogdieren die insecten eten en die via die omweg neonicotinoïden binnenkrijgen? Op basis van welk onderzoek sluit de staatssecretaris uit dat het gebruik van andere neonicotinoïden dan imidacloprid een negatieve impact heeft op insectenetende vogels en zoogdieren?

~~Het Ctgb toetst bij alle gewasbeschermingsmiddelen op mogelijke effecten op vogels en zoogdieren en waterleven. Voor vogels en zoogdieren wordt gekeken naar mogelijke directe effecten, zoals het eten van bespoten voedselitems (bijvoorbeeld insecten) in het veld of het eten van gecoat zaad. Anders dan de Partij van de Dieren veronderstelt beoordeelt het Ctgb ook de indirecte effecten – zoals doorvergiftiging via de voedselketen voor insecten, regenwormen en visetende vogels en zoogdieren. Voor systemische middelen (zoals neonicotinoïden) wordt tevens een beoordeling uitgevoerd voor herbivoor en omnivoor vogels en zoogdieren die bladen eten dat via de systemische route de actieve stof bevat.~~

~~5.1.2.e heeft nieuwe tekst van 5.1.2.e nog niet verwerkt. Hierbij:~~

Voor elk gewasbeschermingsmiddel beoordeelt het Ctgb acute en chronische (reproductie) effecten op vogels en zoogdieren. Voor bijen wordt acuut orale en contact effecten en effecten op broed (i.e. langtermijn effecten op de volksniveau) op honingbijen getoetst. Voor andere niet-doelwit arthropoden worden acuut en reproductie effecten meegenomen in de beoordeling - vliegende en bodemlevende insecten. Effecten op aquatisch en bodem levende organismen worden getoetst met acute en chronische studies. En daarnaast toetst het Ctgb mogelijke risico's voor niet-doelwitplanten, acute en chronische studies. Het Ctgb neemt sub-lethale effecten mee indien deze mogelijk een invloed hebben op populatie niveau.

Opmerking [5.1.2.e]: Dit hele stuk vervangt de twee bovenste stukken tekst.

Met opmaak: Lettertype: Verdana, 9 pt

Met opmaak: Lettertype: Verdana, 9 pt

Er zijn standaard studies nu in ontwikkeling voor wilde bijen en hommels. Ontwikkeling van standaardtesten met hommels is in een relatief later ontwikkelingsstadium. Standaard studies met wilde bijen zijn nog niet beschikbaar omdat er veel wilde bijensoorten zijn en er minder ervaring is met het houden van wilde bijen.

Het Ctgb toetst bij alle gewasbeschermingsmiddelen op mogelijke effecten op vogels en zoogdieren en waterleven. Voor vogels en zoogdieren wordt gekeken naar mogelijke directe effecten, zoals het eten van bespoten voedselitems (bijvoorbeeld insecten) in het veld of het eten van gecoat zaad. Anders dan de Partij van de Dieren veronderstelt beoordeelt het Ctgb ook de indirecte effecten—zoals doorvergiftiging via de voedselketen voor insecten, regenwormen en visetende vogels en zoogdieren. Voor systemische middelen (zoals neonicotinoïden) wordt tevens een beoordeling uitgevoerd voor herbivoor en omnivoor vogels en zoogdieren die bladen eten dat via de systemische route de actieve stof bevat. In de besluiten van het Ctgb kunnen alle risico beoordelingen worden ingezien en worden de gebruikte gegevens weergegeven.

Het Ctgb is alert op signalen uit de wetenschappelijke literatuur over directe en indirecte effecten van gewasbeschermingsmiddelen. Uw Kamer is geïnformeerd over de analyses van de studies door het Ctgb betreffende de neonicotinoïden, zoals Kamerstuk 27858-276 over de Nature studie van Hallman et al., 2014 en meest recente Nature studies en EASAC rapport op 13 januari 2016 (Kamerstuk 27858-344).

Met opmaak: Lettertype: Verdana, 9 pt, Niet Markeren

Met opmaak: Lettertype: Verdana, 9 pt

Met opmaak: Lettertype: Verdana, 9 pt, Niet Markeren

Met opmaak: Lettertype: Verdana, 9 pt

II Antwoord / Reactie van de staatssecretaris

III Volledige agenda

Uitstel toezending van een toelichting op het gelijke speelveld van Nederland met omliggende EU lidstaten en wederzijdse erkenningen van gewasbeschermingsmiddelen. TK 27858 nr. 299 - Brief regering d.d. 13-03-2015, staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkma.

Gelijk speelveld van Nederland met omliggende landen en wederzijdse erkenningen van gewasbeschermingsmiddelen. TK 27858 nr. 310 - Brief regering d.d. 12-05-2015, staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkma.

Moties en toezeggingen gewasbeschermingsmiddelen. TK 27858 nr. 309 - Brief regering d.d. 12-05-2015, staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkma

Kassacheck voor bestrijdingsmiddelen. TK 27858 nr. 308 - Brief regering d.d. 12-05-2015, staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, W.J. Mansveld.

Stand van zaken toezeggingen omwonenden en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. TK 27858 nr. 311 - Brief regering d.d. 18-05-2015, staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, W.J. Mansveld.

Planning zuiveringsplicht glastuinbouw. TK 32627 nr. 19 - Brief regering d.d. 23-06-2015, staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, W.J. Mansveld.

Reactie op verzoek van het lid Smaling, gedaan tijdens de Regeling van Werkzaamheden van 16 juni 2015, over ontwikkelingen ten aanzien van onkruidbestrijdingsmiddelen op basis van de werkzame stof glyfosaat. TK 27858 nr. 319 - Brief regering d.d. 25-06-2015, staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, W.J. Mansveld.

Equivalent certificaat 'Extensieve teelt op klei'. TK 2015Z12810 - Brief regering d.d. 29-06-2015, staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkma.

Invulling enkele moties en toezeggingen over gewasbeschermingsmiddelen. TK 27858 nr. 323 - Brief regering d.d. 10-07-2015, staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkma.

Reactie op de motie van het lid Jacobi (Kamerstuk 27 858, nr. 288) en op de motie van het lid Ladders c.s. (Kamerstuk 27 858, nr. 282) inzake planmatige aanpak knaagdierbestrijding. TK 27858 nr. 322 - Brief regering d.d. 02-07-2015, staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, W.J. Mansveld.

Relatie toelatingsbeleid gewasbeschermingsmiddelen/Nitraatrichtlijn en Kaderrichtlijn Water en uitvoering diverse moties gewasbeschermingsmiddelen. TK 27858-326 - Brief regering d.d. 15-10-2015, staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, W.J. Mansveld.

Reactie op het bericht "Monsanto vervalst studies Roundup" en op bericht EFSA over glyfosaat. TK 27858 nr. 343 - Brief regering d.d. 18-12-2015, staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam.

Normoverschrijdingen imidacloprid in oppervlaktewater en het EASAC-rapport over neonicotinoïden. TK 27858 nr. 344 - Brief regering d.d. 14-01-2016, staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam.

Reactie op het artikel 'Gifmix op gensoja gevaar voor gezondheid'. TK 27858 nr. 345 - Brief regering d.d. 19-01-2016, staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam.